

Lietuvių liaudies pasakos

NAŠLAITĖLIS IR MILŽINAS

Gal seniai, gal neseniai, tėveliams išmirus, liko pasauly vienas vaikužėlis. Vargšas būdamas ir niekur sau vietelės neturėdamas, susigalvojo į pasaulį keliauti, bene ras kur pastogėlę.

Kelionei našlaitėlis nieko daugiau neturėjo, kaip tik varškės ryšulėlį ir sūrelio kamputytį, o rankelėj – stiprią ažuolinę lazdužę.

Bekeliaudamas rado nuvargusį paukštytužėlį, ant žemės gulintį kaip negyvą. Atšildyti norėdamas, įsikišo jį užantin ir eina. Priėjęs kalnužėlį, užlipo ant jo apsidairyti. Ten sutiko baisų milžiną, jį užmušti pasikėsinusį. Našlaitėlis savo lazdužę į kojos pirštą milžinui bakstelėjo, ir tas ant vienos kojos šokinėti pradėjo, nesavu balsu šaukdamas.

– Na, na, – sako našlaitėlis pasidrąsinęs, – ko taip baisiai rėkauji? Juk dar vos pridėjau savo lazduytę! Kas bus, kai, pataikęs išilgai sveikatėlės, uždrošiu?

Ir jau iškėlė lazdelę.

Milžinas pradėjo šaukti:

– Nemušk, nemušk! Susikalbėsime kaip broliukai, būsime draugužėliai. Tavo ta lazdelytė labai skaudi. Verčiau pabandykim spausti, tai matysim, katras daugiau turime sveikatėlės!

Ir milžinas, paėmęs rąstgalį, taip suspaudė, kad net medžio syvai pradėjo virti.

– Tai niekis! – atsiliepė našlaitėlis. – Aš spausiu akmenužį.

Ir, pagriebęs savo varškės ryšulėlį, taip suspaudė, kad skystimas čiurkšlėmis bėgti pradėjo.

– Tai stiprumėlis! – sako milžinas. – O dabar pažiūrėsim, katras toliau numesime.

Milžinas pagriebė akmenį sulig gera galva ir tolokai nulakdino, o našlaitėlis, išsitraukęs paukštytužytį iš užančio, kai metė, tai tas nusigandęs lėkė ir lėkė, kol visai iš akių pradingo.

– Tai koks metimas!

Milžinas pabūgo toliau su našlaitėliu rungtis, draugužiu jį pavadino ir pasikvietė namo pas savo broliukaičius. Broliai nusigando tokio stipruolio ir susitarė jį nakčia bemiegantį užmušti. Paėmė storą geležinę kartį ir taip drožė per priegalvėlį, kad net lovuzė sugriuvo, – manė našlaitėliui galvytę sukulsią.

O tas tyčiomis kojūgaly buvo atsigulęs ir galvelės vietoj puodelaitį padėjęs. Kai lovytė suiro, jis pašokęs suriko:

– Kas čia mano lovuzytę užgavo? Kur tik mano lazdytelė?

Milžinai pabūgę pro duris išbėdėjo, našlaitėliui vienam namužius paliko ir paskui toli jo lenkėsi.

NAŠLAITĖ ELENYTĖ IR BROLIUKAS AVINUKAS

Buvo brolis Joniukas ir sesuo Elenytė. Tėvai numirė, ir juodu išėjo iš namų laimės ieškotų. Buvo vasara, saulė kaitino. Joniukas ištroško, norėtų gerti, bet upelio nebuvo arti. Eidamas keliu, jis pamatė smėly išmygtą arklio pėdą, pilną vandens, ir sako seseriai: „Elenyte, taip noriu gerti. Aš išgersiu iš tos pėdos vandenį.“ Bet sesuo atsakė: „Negerk, broliuk, kumeliuku pavirsi.“ Nuėjo toliau. Joniukas pamatė jaučio pėdą, pilną vandens, ir panorėjo išgerti vandenį, bet Elenytė vėl pasakė: „Negerk to vandens, jaučiuuku pavirsi.“ Nuėjo toliau. Joniukas trokšta nebepaeina. Jis pamatė smėly aviniuko pėdą ir, nebeklausdamas sesers, išgėrė iš jos vandenį. Sesuo tik žiūri, kad brolio nebėra, dar apsidairė ir pamatė brolio vietoj aviniuką. Ji ilgai verkė apkabinusi aviniuką už kaklo, bet tas verksmas nieko negelbėjo: brolis pasiliko aviniuku. Eina ji toliau aviniuku vedina. Apie vakarą priėjo karaliaus rūmus. Kieman bijojo eiti, nes ten buvo piktų šunų; užlipo ant kaugės šieno, užsikėlė aviniuką ir užmigo.

Rytą karalius, pamatęs ką gulint ant šieno, išsiuntė tarnus, kad nuėję pasižiūrėtų, kas ten yra. Tarnai pagrižę sako karaliui, kad ant šieno gulinti tokia maža mergytė ir turinti ant kelių aviniuką. Karalius liepė atvesti mergytę. Tarnai atvedė ją. Karalius, patyręs, kad ji yra našlaitė, ryžos ją užauginti. Ir taip ji pasiliko karaliaus rūmuose.

Po kiek laiko karalius užsimanė pjauti aviniuką. Mergytė prašo karaliaus, kad to aviniuko nepjautų, nes tas aviniukas esąs jos brolis. Karalius iš pradžių nenorėjo tikėti, bet paskui paklausė jos ir paliko jai aviniuką. Praėjo keletas metų. Elenytė užaugo. Buvo liekna, graži, gera mergelė. Karaliui ji labai patiko, ir jis vedė ją. Bet ten pat gyveno laumė ragana, kuri baisiai norėjo, kad ją vestų karalius. Toji ragana dabar Elenytei labai pavydėjo: žūt būt ryžos jai galą padaryti. Viena kartą Elena ėjo maudytų. Laumė ragana stūmė ją vandenin, o pati apsisitaisė jos rūbais ir nuėjo į karaliaus rūmus, norėdama užimti Elenos vietą. Elena, įstumta vandenin, neprigėrė, bet pavirto aukso kuoja. Laumė, nuėjusi į rūmus, apsimetė ligoniu. Ji atsigulė lovon ir tarė karaliui: „Kaip man įgriso tas avinas! Liepk jį, susimildamas, papjauti.“ Karalius nusigando, sako: „Ar tu klieidi, nori aviniuką pjauti! Tu juk visados sakydavai, kad čia tavo brolis Joniukas... ir jį taip tausojai, mylėjai!“ Laumė ragana atsakė: „Aš tuomet kvaila buvau... aš tyčia taip sakiau... argi avinas bus mano brolis! Aš dabar sergu, ir jeigu to avino mėsos negausiu, – numirsiu!“ Karalius jai sako, kad šiaipjau avieną valgytų, bet laumė vis sakos negyvensianti, jei karalius to avino nepapjausiąs. Karalius labai gailėjo aviniuko ir nepjovė. Tik jam labai keista išrodė, kad jo pati, kuri aviniuką taip mylėjo, nori jo mėsos pavalgyti.

Aviniukas suprato, kad laumė nori jį pjauti; nuėjo ant krašto ežero, kuriame buvo jo prigėrusi sesuo, ir taip ėmė dainuoti: „Elena sese, Elenyte, Elenyte! Žada ponulis mane pjauti, mane pjauti. Jau visi tarnai peilius galanda, dvaro mergelės geldas mazgoja, laumė ragana mėselės geidžia.“ Elenytė iš ežero atsiliepė: „Avine broli, avinėli, avinėli! Pasakyk ponuliui karaliūnui, karaliūnui: tegu sušaukia visą sodžių, tegu numezga šilko tinklą, tegu pagauna aukso kuoją.“ Tarnai, išgirdę aviniuką dainuojant ir žuvelę iš vandens atsakant, papasakojo, ką girdėję, karaliui. Karalius rytojaus dieną atėjo ant ežero krašto ir palindo po krūmu, kad jo avinėlis nematytų. Aviniukas vėl atėjo ant ežero krašto ir vėl dainuoja: „Elena sese, Elenyte, Elenyte! Žada ponulis mane pjauti, mane pjauti. Jau visi tarnai peilius galanda, dvaro mergelės geldas mazgoja, laumė ragana mėselės geidžia.“ O sesuo jam iš vandens vėl atsakė. Karalius viską girdėjo: parėjęs namo, sušaukė visą sodžių ir liepė dirbti šilko tinklą. Numegzdinęs tinklą, tuoj liepė pagauti kuoją. Kuoja, ištraukta iš vandens, ir aviniukas atvirto žmonėmis. Karalius pažino savo tikrąją pačią, tuoj suprato, kad laumė ragana ją buvo prigirdžius, norėdama užimti jos vietą, ir liepė ją užmušti, o pats su Elena ir Jonu pasiliko gyventi rūmuose ir gyveno labai labai laimingai.

PASAKA APIE LIŪTĄ IR VILKĄ

Liūtas, matydamas vilką ištikimai tarnaujant ir norėdamas jam užmokėti, tarė į jį:

– Te tau, vilke, žemės, galėsi arti, sėti.

O vilkas paklausė:

– O dabar valgysiu?

– Ne, dar ne, vilkeli, pirma javai išdygs, prinoks, tuomet nupjausi...

Vilkas vėl šaukia:

– O dabar valgysiu?

– Ne, dar ne, suriši į pėdus, išdžiovins vėjas, reiks suvežti į daržinę...

Vilkas sušuko:

– O dabar valgysiu?

– Ne, dar ne, reiks iškulti, grūdus nuvežti į malūną sumalti...

Vilkas, nebegalėdamas sulaukti, kuomet galės valgyti, atsisakė nuo žemės gyvenimo.

– Na, ką, nenori? – tarė liūtas karalius. – Rasi ganykloje kumelę su kumeliu, tai jau tą kumelį suvalgyk!

Eina vilkas prie tos kumelės. Kumeliukas užlindo po kumelės, o kumelė išsivypusi puola ant vilko. Vilkas šoko iš užpakalio – kumelė kaip spyrė, vilkas tik dulkt ir, paskui pašokęs, drykt prie kumelės, bet niekaip negali jos įveikti.

Grįžta vilkas prie liūto karaliaus, skundžias, neįveikiąs kumelės.

– Na, kad nieko nepadarai kumelei, – tarė liūtas, – tai eik į pievas, tenai gano avis. Pasiskirk patį didįjį aviną ir suvalgyk!

– Gerai, bet kažin?

Eina vilkas prie didžiojo avino ir sako jam:

– Na, avinėli, liūtas karalius liepė man tave suvalgyti.

Kad jau liepė, tai jau nėra ko stengtis. Nesistengė avinas, bet ėmė geruoju melsti:

– Mano vilkeli, mano broleli, nevalgyk manęs po truputį, negadink mano kailio. Verčiau eik į patvorį, atsiremki ir išsižiok – aš vienu kartu sveikas išoksiu tau į pat gerklę.

Vilkas nuėjo, atsirėmė į tvorą ir išsižiėjo. Avinas atsibygijo – taukšt vilkui į nasrus ir taip uždrožė ragais, jog tas po poros valandų teatsibudo. Kol vilkas miegojo, avinas nulėkęs pasislėpė.

Atsibudęs vilkas žvalgos – niekur nėra avino. Atsisėdęs kraipo galvą, dairosi marmėdamas:

– Ar aš jį suvalgiau, ar ne?.. Turbūt suvalgiau“.

GAIDŽIUKAS IR VIŠTYTĖ

Gyveno didas ir boba. Jiedu turėjo gaidžiuką ir vištytę. Vieną dieną gaidžiukas su vištyte išėjo į mišką riešutauti. Ilgai ilgai jiedu ieškojo, pakol surado vieną riešutą, ir ginčijosi, kuriam lipti į medį. Vištytė sako gaidžiukui:

– Aš galiu sijonėlį suplėšyti!

O gaidžiukas sako:

– Lipk tu, vištyt: aš galiu kelnytes suplėšyti.

Paklausė gaidžiukas vištytės ir įlipo į medį. Liepė vištytei žiūrėti, kur kris riešučiukas. O riešučiukas kai krito tiesiai vištytei akytėn – ir išmušė akytę. Vištytė pradėjo rėkti:

– Kuda-ka-ka-ka! Gaidžiukas akytę išmušė!

Užgirdo didas ir boba, atbėgo mušti gaidžiuko ir klausia:

– Gaidy, gaidy, kam išmušė vištytei akytę? Gaidys sako:

– Aš nekaltas, o kam ožka lazdyną pagraužė! Nubėgo didas su boba pas ožką ir sako:

– Ožka, ožka, kam tu lazdyną pagraužei? Ožka sako:

– Mi-ė-ė! Kam manęs piemenė neganė! Nubėgo didas pas piemenę ir klausia:

– Piemen, piemen, ko ožkos neganei? Piemenė sako:

O kodėl man močia bandelės nepakepė!

Nubėgo didas pas močią ir klausia:

– Moč, moč, kodėl tu piemenei bandelės nepakepei? Močia sako:

– O kam kiaulė tešlą suėdė!

Nubėgo didas su boba pas kiaulę ir klausia:

– Kiaule, kiaule, kam tu močios tešlą suėdei? Kiaulė sako:

– Kriu, kriu, kriu! O kam vilkas mano vaikus išnešiojo!

Nubėgo didas su boba pas vilką ir klausia:

– Vilkai, vilkai, kam tu kiaulės vaikus išnešiojai? Vilkas sako:

– A-au-u! Kas mane seną penės!

O toli toli miške atsišaukė vilko vaikai:

– Gi mes, tėveli, tave penėsime! Mes tau atnešim baroniuką, mes tau atnešim paršiukų!

Primušė, primušė didas su boba vilką ir parėjo namo, o gaidžiuko ir vištytės daugiau nebeleido miškan riešutauti.

KODĖL LOKIO TRUMPA UODEGA

Susitiko kartą lokys lapė, o šioji nešasi žuvų virtinę.

– Iš kur gavai tiek žuvų? – klausia lokys.

– Ogi prisigaudžiau, – atsako lapė.

Lokys irgi panoro žuvų, tad ir klausia lapės, kaip išmokti žuvauti.

– Paprastas daiktas, – sako lapė. – Čia ir mokytis nėra ko. Nueik ant ledo, išsikirsk eketę ir įkišk ten uodegą; tik palaikyk kuo ilgiau. O jeigu ims skaudėti, tegu sau, vadinasi, žuvis kimba. Kuo ilgiau laikysi įkišęs, tuo daugiau žuvies ištrauksi. Tik trauk paskui kuo smarkiau!

Lokys viską darė, kaip lapė jam buvo sakiusi, ir laikė uodegą eketėje taip ilgai, kol ji visai prišalo. Ėmė tada jis traukti, na ir paliko be uodegos – taip ir vaikšto iki šiol.

KAIP LAPĖ VILKUI KAILINIUS SIUVO

Eina vilkas pagiriu, o genelis medį kala. Pakėlė vilkas galvą ir sako:

– Geneli, geneli, tu kali kali žiemą vasarą ir sau čebatų nenusikali!

O genelis atšauna:

Man ir nereikia čebatų. O tu, vilke avinyke, aveles pjauni pjauni, o kai ateina žiema, tai šąli, sau kailinių nepasisiuvi.

Vilkas prisiminė, kad jis per žiemos speigus dantimis iš šalčio kalendavo, nuliūdo ir eina verkdamas. Susitinka lapę. Lapė klausia:

– Kūmuti, ko gi tu verki?

– Kaip man neverkti, jeigu genys sako: „Vilke avinyke, aveles pjauni pjauni, o sau kailinių nepasisiuvi”.

– Būta ko verkti. Aš tau pasiūsiu kailinius, kūmuti, tik tu man atnešk vieną avelę.

Vilkas nuėjo, papjovė avelę ir atnešė.

– Ateik rytoj, tai bus pasiūti kailiniai, – sako lapė. Lapė avelę surijo ir raičiojasi pakalnėj soti, šildosi atokaitoj.

Atėjo vilkas.

– Na, laputaite uogele, ar pasiuvai kailinius?

– Visus pasiuvau, tik apykaklei pristigau. Kad taip arklio odos apykaklei gavus...

– Iš kur gausim? – klausia vilkas. Lapė sako:

– Netoli nuo čia, dirvone, ganosi gražus kumelys, tai jo būtų gera apykaklė. Pasiimk vadžias, ir eikim! Tu paturėsi, o aš išsikirpsiu, kiek man reikia apykaklei.

Lapė priėjo su žirklėm prie kumelio ir čiaukši jam paausy, o vilkas su vadžiom taikosi. Kumelys kad pasibaidė, kad šoks, kad neš vilką, vilkui net gaurai dulka. Lapė vis rėkia:

– Kūmuti, laikyk kumelį, dar neatkirpau.

Vilkas jau norėtų paleisti vadžias, bet įsipainiojo ir nebegali. Kumelys neša vilką stačiai į namus.

– Kūmuti, kūmuti, laikykis už varčios! — rėkia lapė iš tolo.

Kaip vilkui besilaikyti, kad jau kaulai barška per žemę. Taip ir neužsivilko jis lapės pasiūtų kailinių.

DANGUS GRIŪVA

Vieną sykį katinas išėjo iš namų pasipeliaut. landžiojo landžiojo po kopūstų daržą, tiktai piept jam ant uodegos galo kopūsto lapas ir užkrito. Persigandęs katinas pamanė: „Dabar tai jau tikrai dangus griūva!“ Ir pasileido bėgt.

Bėga, spiria, kiek tik kojos leidžia, ir susitinka kiškį.

– Kiški tiški, bėkim – dangus griūva!

– Kas tau sakė?

– Man ant uodegos galo užgriuvo!

Kiškis persigandęs bėga drauge. Susitinka lapę. Kiškis šaukia:

– Lape snape, bėkim – dangus griūva!

– Kas tau sakė?

– Katins patins.

– Katin patin, kas tau sakė?

– Man pačiam ant uodegos galo užgriuvo!

Ir lapė persigandusi bėga drauge. Susitinka vilką. Lapė šaukia:

– Vilke pilke, bėkim – dangus griūva!

– Kas tau sakė?

– Kiškis tiškis.

– Kiški tiški, kas tau sakė?

– Katins patins.

– Katin patin, kas tau sakė?

– Man pačiam ant uodegos galo užgriuvo!

Ir vilkas persigandęs bėga drauge. Susitinka mešką. Vilkas šaukia:

– Meška pleška, bėkim – dangus griūva!

– Kas tau sakė? Lapė snape.

– Lape snape, kas tau sakė?

– Kiškis tiškis.

– Kiški tiški, kas tau sakė?

– Katins patins.

– Katin patin, kas tau sakė?

– Man pačiam ant uodegos galo užgriuvo!

– Papasakok, kaip buvo? – klausia meška.

– Ogi man per kopūstų lysvę beeinant kažin kas ūžt ant uodegos galo ir užgriuvo!

– Ar didelis?

– Kaip gaidžio sparnas.

Dangus griūva

– Ei tu, paikuti, – sako meška, – juk tai tiktai buvo kopūsto lapas. Grįžkite visi namo.

– O gal ir teisybė, – tarė katinas. – Tai dabar be baimės galėsime sugrįžti.

Ir parbėgo visi namo.